

Geen sprinters, maar marathonlopers gevraagd!

Frank Vandenbroucke en Johan Vande Lanotte trokken in september aan de alarmbel. Zij waarschuwden dat na de verkiezingen ingrijpende maatregelen nodig zouden zijn om de toekomstige vergrijzing voor te bereiden. Het budget moet terug op de sporen gezet worden, er zal langer gewerkt moeten worden, de pensioenen zullen niet volledig de stijging van de welvaart kunnen volgen.

Het siert deze twee politici dat zij aandacht hebben voor de middellange termijn. In deze periode van 'perceptiepolitiek', waarin communicatiestrategen alleen maar positieve geluiden voorschrijven, is dit niet evident. Bovendien hebben zij ook gelijk. Zoals zij zelf schrijven: "Tot en met 2002 was de structurele verbetering van de begroting op schema. Sinds 2003 zorgen de opeenvolgende slechte groei-cijfers ervoor dat tijdelijke meevallers nodig zijn om dit jaar op koers te blijven."¹

Tot 2010 hebben we op demografisch vlak nog een gunstige verhouding actieven-niet actieven. We zouden nu dus grotere begrotingsoverschotten moeten opbouwen, om onze sociale zekerheid voor te bereiden op de vergrijzing. In feite hebben we echter een beetje het omgekeerde zien gebeuren: we hebben nu het Belgacomfonds van vijf miljard euro nodig om budgettair in evenwicht te blijven, wat tot gevolg zal hebben dat de pensioenlasten van de Belgacomwerknemers de factuur van de vergrijzing later nog zullen verhogen.

De verslagen van de Hoge Raad voor Financiën zijn duidelijk: de toekomstige kost van de vergrijzing is beheersbaar, maar er zijn geen marges meer. Zelfs indien alle toekomstige financiële ruimte alleen zou gebruikt worden om de vergrijzing voor te be-

reiden – wat weinig realistisch is, want er is ook nood aan investeringen in zorg, mobiliteit, enzovoort – zal de kost van de vergrijzing beginnen op te klimmen vanaf 2010 en 3,4% van het bbp bereiken in 2030. Indien we nu niet beginnen begrotingsoverschotten op te bouwen, zullen zware besparingen en/of té zware belasting van de

toekomstige actieven onvermijdelijk worden, ongeacht de coalitie die dan aan de macht zal zijn.

We zijn het dus eens met de waarschuwing van Vandenbroucke en Vande Lanotte. Vraag is echter of hun analyse niet ietwat te laat komt, en of we het ook eens (zullen) zijn met de concrete regeringsvoorstellen.

Berouw komt na de zonde

De analyse van Vandenbroucke en Vande Lanotte lijkt veel op berouw na de zonde. Tijdens de regeringsonderhandelingen in de zomer van 1999 en bij de begrotingsopmaak van oktober 2000 werden immers té veel uitgaven vastgelegd in een meerjarenplan voor forse lastenverlagingen. Er werd voor 4,25 miljard euro vastgelegd voor vermindering van de personenbelasting. Tussen 1999-2004 werd ook 3 miljard euro extra gegeven aan verlagingen van sociale bijdragen. Er zijn natuurlijk – vooralsnog onbecijferbare – terugverdieneffecten. Maar het grootste deel van deze verlaging werd gegeven in 2000, in een periode van hoogconjunctuur. Men hoefde dan ook niet verbaasd te zijn toen achteraf bleek dat deze bijdrageverlagingen vooral gebruikt worden om de lonen te verhogen. Volgens de in-

spectie van Financiën was ook de hervorming van de vennootschapsbelasting niet neutraal: ze zou 45 miljoen euro kosten. Ook Vlaanderen voerde redelijk wat lastenverlagingen door. De afschaffing van het kijk- en luistergeld is goed voor 440 miljoen euro; de vrijstelling van de gewestelijke onroerende voorheffing voor ondernemingen is goed voor 46 miljoen euro recurrent. Alleen al de hiervoor opgesomde lastenverlagingen zijn goed voor 8,2 miljard euro of 3,1% van het BBP... bijna het equivalent van wat volgens de Studiecommissie voor de vergrijzing van de Hoge Raad van Financiën de kostprijs is van de vergrijzing in 2030.

Verre van ons om te stellen dat alle (para)fiscale verlagingen onterecht waren. In perioden van laagconjunctuur zijn er zelfs argumenten om de budgettaire orthodoxie iets losser te hanteren, om de crisis niet nog erger te maken. De (para)fiscale druk op de loontrekkenden was trouwens een van de hoogste van Europa en sommige van de belastingverlagingen stonden expliciet op het verlanglijstje van de vakbonden.

Maar de regering is uitgegaan van te optimistische groeicijfers toen zij in oktober 2000 haar meerjarenraming over de “marges” vastlegde, en tegelijk al deze “marges” besteedde, niet alleen die van onder haar eigen legislatuur, maar ook die van de volgende.

Niet alleen onze regering maakte die fout. De tijdsgeest speelde ongetwijfeld een rol: in maart 2000 stelden ook de Europese regeringsleiders in Lissabon vast dat de activiteitsgraad 70% moet bedragen tegen 2010, op basis van té optimistische groei-prognoses van 3% per jaar, waarvoor onvoldoende inspanningen gebeurden om ze te bereiken.

Men had dus – ook omdat onze schuld nog altijd zo groot was als wat alle Belgen samen in één jaar verdienen – voorzichtiger moeten zijn. Maar de politici, van welke kleur ook, zijn sprinters. Ze staan natuurlijk onder hoge druk om meer uitgaven te doen zodra het iet of wat beter gaat. België had nochtans al eens meegemaakt hoe het uitgaan van té optimistische toekomstprognoses zuur kan opbreken. In 1989 besliste de gloednieuwe roomsrode coalitie op basis van de goede economische situatie in 1989-1990 tot een belastingvermindering die zo'n 92 miljard Belgische frank kostte en die – dit dient

eerlijkheidshalve gezegd – ook een aantal compensaties voorzag door de schrapping van een aantal aftrekposten. Kort daarna zakte de economische heropleving in elkaar, met als dieptepunt 1993, een jaar met negatieve economische groei. Gevolg: de rooms-rode coalitie is heel de jaren negentig bezig geweest met besparen, met als dieptepunt het “gloobaal plan” in 1993, met stakingen als gevolg.

De paarsgroene coalitie heeft de fout van 1989 herhaald, maar dan voor een veelvoud van het toenmalig bedrag. De lastenverlagingen waartoe ze beslisten voor de daaropvolgende jaren bedragen samen circa 300 miljard Belgische frank!

Minister Demotte heeft gelijk wanneer hij in de Morgen verklaarde: *“We zijn een val aan het plaatsen voor de sociale zekerheid. Doordat de lasten alsmaar verminderd worden, zal de staat op een bepaald moment moeten zeggen: ‘We hebben geen geld meer’ (...) Het is niet mogelijk om de openbare dienstverlening ‘gratis’ weg te geven, zonder dat er iets voor betaald wordt”* (De Morgen, 2004)

Après les élections, le déluge?

Feit is dat het teveel aan uitgaven onder de vorige legislatuur na de verkiezingen van 13 juni zal moeten weggewerkt worden.

Volgens het Planbureau moet de federale regering bijkomende begrotingsmaatregelen nemen voor 835 miljoen euro in 2004 en voor 3 493,5 miljoen euro in 2005 wil zij het stabiliteitsprogramma respecteren. De overname van het Belgacomfonds en de ontvangst van 850 miljoen euro uit de “bevrijdende aangifte” van zwart geld, gebruikt om het budget van 2003 en 2004 in evenwicht te houden, zijn immers geen recurrente inkomsten. De grootte van het tekort zal natuurlijk ook sterk afhangen van de economische groei.

De partijen namen hierover geen duidelijk standpunt in. De VLD kondigde alvast aan dat ze de 1,25 miljard euro, die het federaal niveau ingevolge de Lambermont-akkoorden moet overmaken aan Vlaanderen, vooral wil opmaken aan belastingverlaging. En Verhofstadt belooft alweer een verlaging van de vennootschapsbelasting. Ook de CD&V wil bijkomende sociale lastenverlagingen. Vanuit de

SP.A komen tegenstrijdige signalen. Toen De Gucht in september 2003 een ballon oplet over de noodzaak van nieuwe federale inkomsten indien de economie niet aanzwengelt, werd zijn stelling onderuit gehaald door Steve Stevaert. Vandembroucke benadrukt hij nieuwe belastingen wil vermijden, dat we de oplossing moeten zoeken in langer werken. Vande Lanotte daarentegen heeft, terecht, in de pers al enkele keren de noodzaak van nieuwe financiering aangekaart.

De vakbonden en de PS pleiten voor een Algemene Sociale Bijdrage (ASB), waardoor alle vormen van inkomsten een deel van de sociale last zouden moeten dragen. Aangezien de gezondheidszorg vanaf 1 juli 2006 voor elke Belg dezelfde rechten geeft, zou het logisch zijn de ASB hieraan te affecteren, zodat tegelijk een einde komt aan de situatie waarbij alleen de sociale bijdragen van de werknemers van de privé-sector 94% van de totale gezondheidskost in België moet dragen. Hierdoor krijgt de gezondheidszorg het effect van een “koekoeksei”: doordat haar aandeel in de uitgaven van het werknemersstelsel in de laatste decennia steeg van 24,5 naar 37%, worden alle marges voor de sociale uitkeringen opgegeten.

Positief debat, of hete herfst...?

Indien de regering het voor dit najaar aangekondigde eindeloopbaandebat echter wil aanpakken vanuit een budgettair perspectief op korte termijn, gaan we gegarandeerd een hete herfst tegemoet! Het is een publiek geheim dat er op de regeringsformatie gesproken is over de herinvoering van een verminderingcoëfficiënt voor wie vóór zijn 65 met pensioen gaat. Het gaat om een herinvoering van de verminderingcoëfficiënt waardoor een werknemer tot 1991 definitief 5% van zijn pensioen verloor per jaar dat hij vóór zijn 65 op pensioen ging. Dat zou nu 3% per jaar vervroegd pensioen worden. Wie op 60 jaar op pensioen gaat riskeert dus niet alleen 5/45'sten te verliezen, maar daar bovenop 15% pensioen, voor altijd. Samen is dat 26% minder pensioen. Mensen die 45 jaar loopbaan hebben – de ondertussen beroemde kasseileggers die vanaf hun 14 jaar werken – zouden vrijgesteld worden van deze vermindering. Hierdoor zou een harmonisatie met de regeling bij de zelfstandigen doorgevoerd worden.

Ook al is deze maatregel nog niet definitief goedgekeurd, hij is al ingeschreven in de “tabel Coene”, die een budgettaire samenvatting bevat van de besprekingen tijdens de regeringsformatie. Tegen 2007 moet deze maatregel 124 miljoen euro opbrengen. De herinvoering van een dergelijke verminderingcoëfficiënt zou tot gevolg hebben dat alle ambtenaren die vóór hun 65ste op pensioen gaan onmiddellijk zouden inleveren. Bij de werknemers in de privé-sector zullen de gelijkgestelde perioden in de pensioenberekeningen en het brugpensioen – laatste redmiddel om toch nog vervroegd te stoppen zonder te grote inlevering, en vaak de enige sociale oplossing bij bedrijfsherstucturering of sluiting – extra onder druk komen.

De sociale organisaties zullen – terecht – niet aangaan dat bespaard zou worden op de sociale uitkeringen. Het gemiddelde pensioen van een werknemer bedraagt slechts 607 euro per maand. Dit is weinig, ook vergeleken met andere West-Europese landen. De vervangingsratio (bruto pensioen/vroeger bruto inkomen) ligt bij de werknemers op 32%, terwijl deze bij de zelfstandigen door de juist doorgevoerde verhogingen naar 41% zal stijgen. Het zou juist omgekeerd moeten zijn, want op de lonen van de werknemers wordt 2,5 keer meer sociale bijdragen betaald. Het is alleszins zo dat de zelfstandigenpensioenen met bovengenoemde maatregel buiten schot blijven. Nochtans voorspellen de experts juist voor dit stelsel de grootste structurele problemen: de uitgaven stijgen jaarlijks met 1,7%, terwijl de inkomsten maar met 0,6% per jaar stijgen.

Sinds de pensioenhervorming van 1997, die zogezegd dé hervorming was die de werknemerspensioenen stroomlijnde voor de toekomst, gaan ook de vrouwen tegen 2009 45 jaar loopbaan bewijzen voor een volwaardig pensioen, met 65 jaar als pensioenleeftijd. Vervroegd pensioen kan niet meer tenzij men 35 jaar loopbaan heeft. De welvaartscoëfficiënten voor de lonen verdiend tussen 1955 en 1974 werden afgebouwd.

In België is sindsdien doorgevoerd wat men in andere landen nog bezig is om in te voeren. In onze buurlanden (onder andere Frankrijk, Italië, Oostenrijk) werden recent nog algemene stakingen georganiseerd tegen de invoering van een vereiste van 40 jaar loopbaan met 60 jaar als pensioenleeftijd!

Uit een pas gepubliceerd rapport van Eurostat (2004) kunnen we dan ook leren dat de pensioen-uitgaven in België tussen 1993 en 2001 daalden van 13 naar 11,2% van zijn bbp. Dit is een pak minder dan zijn buurlanden, zelfs minder dan het gemiddelde van de rest van Europa (EU-15: 12,5%, EU-12: 12,8% bbp).

Uit een ander recent Europees rapport (Rapport conjoint de la Commission et du Conseil, 2003) kunnen we een aantal opmerkelijke conclusies trekken ten opzichte van de inkomens van de Belgische gepensioneerden, vergeleken met andere Europese landen:

- de netto vervangingsratio is gemiddeld veel lager dan in de andere West-Europese landen,
- en tussen de gepensioneerden onderling is er een grotere ongelijkheid. Dit laatste heeft verschillende oorzaken: de oudere pensioenen zijn veel lager dan de nieuwe, en een belangrijk deel van het inkomen bij de ouderen bestaat uit vermogen, dat echter zeer ongelijk verdeeld is.

Het zijn trouwens zeker de sociale uitkeringen niet die verantwoordelijk zijn voor de budgettaire te-

korten. Ook al zijn er tijdens de ministerraad van Oostende positieve beslissingen genomen, in goed overleg met de vakbonden, tijdens de periode 1999-2006 zullen slechts voor 800 miljoen euro verbeteringen doorgevoerd worden voor de sociale uitkeringen. Dit is amper 0,4% per jaar, dus minder dan de 0,5% aan welvaartsaanpassingen die de studiec commissie voor de vergrijzing als sociaal minimum naar voor schuift. Frank Vandenbroucke schuift nu al naar voor dat de pensioenen en de sociale uitkeringen niet volledig de reële lonen zullen kunnen volgen. Het is zo dat een volledige welvaartsaanpassing van alle sociale uitkeringen de kost van de vergrijzing met 0,75% bbp verhoogt; een jaarlijkse welvaartsaanpassing van 1% in plaats van 0,5% zou 0,5% bbp meer kosten. Dit zijn geen 'peanuts', maar tegelijk toch veel minder dan de voortzetting van de 4,5% norm in de gezondheids-uitgaven.

Ook hierover moet gediscussieerd worden naar aanleiding van het eindeloopbaandossier. Vanaf het najaar 2006 moet er onderhandeld worden over een mechanisme van tweejaarlijkse aanpassingen van de uitkeringen aan de reële lonen. Over de be-

Tabel 1.

Armoede en ongelijkheid bij actieven en gepensioneerden, vervangingsratio (België, EU-15; 1999).

	Armoede* (%)		Ongelijkheid**		Inkomen 65+/0-64 jaar (vervangingsratio) (%)
	Actieven	65 +	Actieven	65 +	
België	11	22	4,1	4,3	76
Denemarken	7	31	2,9	3,5	68
Duitsland	11	11	3,5	3,6	97
Spanje	19	16	6,0	4,2	91
Frankrijk	14	19	4,4	4,1	90
Italië	19	14	5,1	4,2	96
Luxemburg	14	8	4,0	3,2	99
Nederland	11	7	3,7	3,7	93
Oostenrijk	10	24	3,6	4,1	84
Portugal	18	33	6,4	5,8	76
Zweden	10	8	3,2	2,9	83
Groot-Brittannië	19	21	5,4	4,1	78
Ierland	17	34	4,9	4,5	69
EU 15	18	33	4,6	4,1	89

* Europese norm: minder dan 60% van het mediaan inkomen.

** De verhouding van het gemiddelde inkomen van de 20% met het hoogste inkomen op de 20% met het laagste inkomen.

Bron: Rapport conjoint de la Commission et du Conseil.

rekeningsplafonds is dit mechanisme – terecht – duidelijk. Maar de vakbonden zijn ongerust over de vraag of er wel voldoende marges zullen gereserveerd worden om een redelijke welvaartsaanpassing van de uitkeringen te garanderen. Vergeten we immers niet dat de welvaartsaanpassingen zoals ze tot nu toe beslist en geprogrammeerd zijn voor de periode 1999-2006 weliswaar veel hoger liggen dan in de vorige legislaturen, maar toch onder de 0,5% aanpassing blijven die de Vergrijzingcommissie als minimum sociaal aanvaardbare hypothese naar voor schuift.

Graag ook een eerlijke discussie en een écht overleg

Om de werknemers langer te laten werken, zal afgestapt moeten worden van een aantal vooroordelen:

Zich niet alleen fixeren op de ouderen

De inactiviteitsgraad bij de laaggeschoolde vrouwen en – vandaag opnieuw – bij de jongeren verdient zeker evenveel aandacht. Het riskeert dat het verhogen van de tewerkstelling bij de laaggeschoolde vrouwen moeilijker zal worden dan bij de ouderen, omdat bij deze laatste in de toekomst sowieso een zeker effect verwacht wordt van langer werken omdat de nieuwe generaties ook langer studeren, later trouwen, later bouwen en later (studerende) kinderen krijgen. De mensen begrijpen trouwens niet waarom zij langer

zouden moeten werken, terwijl er zoveel jongeren zonder werk zijn.

Blijven ingaan tegen de culpabilisering van oudere inactieven

Uit het onderzoek van de onderzoeksgroep TOR blijkt dat 40% van de inactieve oudere werknemers onder druk gezet en/of verplicht is om ermee te stoppen. Sommige politici en commentatoren doen alsof de oudere werknemers van Ford Genk of Sabena of van de talrijke andere bedrijven in faling of in herstructurering gekozen hebben om werkloos te worden. Alsof zij anders niet gewoon in de werkloosheid terecht zouden gekomen zijn!

Het brugpensioen niet verantwoordelijk stellen voor alle plagen van Israël

Tabel 2 illustreert dat de bruggepensioneerden slechts 6,5% uitmaken van het totaal aantal mensen tussen 50 en 64 jaar. Er zijn intussen meer mensen door de verschillende overheidsbedrijven op inactief gezet dan dat er bruggepensioneerden zijn.

Het brugpensioen, waarvoor de ex-werkgever nog financieel geresponsabiliseerd² is, is niet alleen beter voor de betrokken werknemer, maar bovendien gemiddeld ook goedkoper voor de sociale zekerheid dan het statuut van invalide of van “oudere werkloze”. Bovendien bestaat voor dit laatste sta-

Tabel 2.

Verdeling van de Belgische bevolking tussen 50-64 jaar (2002).

	%
Werk	39,5
Vervroegd (brug)pensioen	25,3
Vervroegd pensioen	18,9
Brugpensioen	6,5
Invaliden	6,7
Werklozen	10,5
Gewone werklozen	1,8
“Oudere werklozen”	8,7
Volledig inactieven (huismoeders)	18,0
Totaal inactieven	61,5

Bron: OESO.

tuut (de zogenaamde “Canada dry”) noch een leeftijdsgrens, noch een vervangingsplicht voor de werkgever.

Ook garanties geven voor de toekomst

Wat garandeert ons dat we niet in hetzelfde scenario terecht komen van de jaren negentig: eerst besparen om de sociale zekerheid betaalbaar te houden, om daarna de “marges” te zien verdwijnen naar lastenverlagingen? Schröder werd in Duitsland nog maar net electoraal afgestraft omdat hij dit Belgische scenario dunnetjes overdeed: eerst zware besparingen op het sociale onder het motto van de vergrijzing, en direct daarna ferme belastingverlagingen omwille van de zogezegde groei.

Het zou dus belangrijk zijn om garantie te geven dat de volgende regeringen wel degelijk de nodige begrotingsoverschotten opzij zullen zetten in het Zilverfonds om de toekomst van de mensen veilig te stellen. Aangezien elke democratische partij zegt met dit idee akkoord te gaan, zou het best zijn de toekomstig opzij te houden begrotingsoverschotten jaar per jaar vast te leggen via een wet, bij voorkeur goed te keuren door alle democratische partijen.

Leren uit het verleden: alleen de positieve aanpak op langere termijn helpt!

In België zijn er al twee – mislukte – pogingen geweest om de mensen langer te laten werken:

- Van voltijds naar pseudo-brugpensioenen. In de jaren negentig werd de brugpensioenleeftijd al geleidelijk opgetrokken tot 58 jaar. Het aantal bruggepensioneerden was eind de jaren negentig inderdaad gedaald (van 137 350 in 1992 tot 121 000 in 1998). Maar het opvallende gat onder de 58 jaar blijkt meteen opgevuld te zijn door halftijdse loopbaanonderbrekers vanaf vijftig jaar (van 11 700 tot 19 700), en bovenal door ‘oudere werklozen’ (bijna verdubbeld van 64 750 in 1992 tot 123 600) (Deswert & Maes, 2000)
- Van pensioen naar andere takken van de sociale zekerheid. Vanaf 1997 werd de pensioenleeftijd voor vrouwen opgetrokken van zestig naar 63 jaar (en 65 jaar in 2009). Daardoor zijn er vandaag volgens een recente berekening van de Rijksdienst voor Pensioenen circa 43 000 minder

vrouwen op pensioen, wat een besparing van 244 miljoen euro oplevert.

Zijn deze vrouwen daardoor langer aan het werk gebleven? Niet is minder waar. De pensioenleeftijd optrekken leidt alleen tot een verschuiving binnen de sociale zekerheid; 8 000 vrouwen tussen zestig en 63 zitten nu in de invaliditeit; kost 62,5 miljoen euro; 22 000 vrouwen zitten op de RVA, kost 265 miljoen euro, waarvan 7 655 in brugpensioenen en 13 102 in volledige werkloosheid.

Duidelijke les: wie vervroegde uitreding wil verbannen langs de voordeur, krijgt ze terug langs achter- en zijdeuren, en in nog grotere getale. De oorzaak is dat (meestal) de werkgever zijn oudere werknemers kwijt wil, (ofwel) de werknemer graag weg wil, ofwel beiden elkaar liever kwijt dan rijk zijn en dat ze daar altijd hun regeling voor vinden. Waar een wil is, is men weg.

Voor een positieve aanpak op langere termijn

Uit een enquête van de onderzoeksgroep TOR (Elchardus & Cohen, 2003) blijkt dat de huidige werknemers sterk vasthouden aan het perspectief van een vervroegd vertrek op 56 à 59 jaar. Uit een bevraging van de mensen tussen 45 en 65 jaar oud, die op het ogenblik van de bevraging nog effectief aan het werk waren, blijkt dat geen wondermiddelen bestaan om een plotse ommekeer te verkrijgen.

Wat kan mensen ertoe brengen eventueel langer te werken? (Oeso, 2002, p. 189)

Een hoger loon geven dan vandaag aan de oudere werknemers is onhaalbaar: het zou sommige werknemers misschien stimuleren om langer te blijven werken, maar voor de werkgevers zal het nog verleidelijker worden oudere werknemers te ruilen voor jongere.

De onderzoeksgroep peilde ook nog naar de intenties wanneer men 5% zou verliezen per jaar dat men vroeger op pensioen gaat. Ondanks deze zeer zware responsabilisering blijken de meeste werknemers nog altijd op 60 jaar op pensioen te willen gaan.

Tabel 3.

Beweegredenen om langer te werken (België; 2002).

%	Heel zeker niet	Waarschijnlijk niet	Waarschijnlijk wel	Heel zeker wel	Aantal (n)
Een hoger loon voor hetzelfde werk	25,9	22,8	26,3	25,0	2 421
Minder uren werken per week	32,1	22,9	27,5	17,5	2 403
Zelf meer uw werkuren kunnen bepalen	38,7	29,8	21,2	10,3	2 386
Bepaalde taken niet meer moeten uitvoeren	47,8	25,9	17,8	8,5	2 405
Minder lichamelijke inspanning	49,8	26,3	15,7	8,2	2 405
Minder zware verantwoordelijkheden	48,0	33,5	14,1	4,4	2 400
Zwaardere verantwoordelijkheden	54,6	30,7	11,2	3,5	2 399

Bron: TOR, VUB.

Verbetering van arbeidsomstandigheden kan ook een invloed hebben. We denken dan onder andere aan de mogelijkheid om van nachtarbeid over te schakelen naar dagarbeid.

Het verminderen van de werkuren blijkt al bij al de meest effectieve maatregel om oudere werknemers aan het werk te houden. Ongeveer 45% van de oudere werknemers geeft aan waarschijnlijk wel of heel zeker langer te willen werken als men ze bijvoorbeeld de mogelijkheid geeft om deeltijds te werken of eventueel meer verlofdagen te nemen. Deze vaststelling is consistent met het feit dat deeltijdwerkers ook effectief later de arbeidsmarkt verlaten. (Oeso, 2002, p. 191) Het sociaal akkoord van de social profit kan daarbij zeker model staan. Daar krijgen de werknemers vanaf 45, 50 en 55 jaar telkens twaalf dagen bijkomende betaald verlof... Meteen een prachtig idee om van de vergrijzing een positief verhaal te maken!

Dergelijke politiek dient natuurlijk maatwerk te worden per sector en per bedrijf. Het is nogal duidelijk dat minder werken op oudere leeftijd niet evenveel in de smaak zal vallen of niet op dezelfde manier te organiseren valt bij bouwvakkers als bij bedienden...

Ervaringen in andere landen (bijvoorbeeld Finland) tonen aan dat vooruitgang alleen bereikt wordt door een korf van maatregelen, die overlegd en gedragen worden door de sociale partners. Voor de vakbonden zijn de pensioenen van de Bel-

gische werknemers al zo laag dat alleen positieve maatregelen mogelijk zullen zijn.

Jef Maes³
ABVV

Noten

1. *De Standaard*, 3 januari 2004.
2. De werkgever moet niet alleen nog een complement betalen, maar ook een hoofdelijke bijdrage en een ZIV-bijdrage.
3. Dossieropvolger "sociale zekerheid" in de studiedienst ABVV.

Bibliografie

- De Morgen, 31 januari 2004.
- Deswert, G. & Maes, J. (2000). Een onsportieve aanpak graag. Steunpunt WAV, Nieuwsbrief 1/2, p. 35.
- Elchardus, M. & Cohen, J. (2003). *Gedrag en verwachtingen in verband met het einde van de loopbaan*. Deelrapport over de levensloop en de pensioentransitie in België. Brussel.
- Eurostat, 8/2004, 19.05.2004.
- Oeso (2002). *Vieiller au travail: comment promouvoir l'emploi des plus de 50 ans en Belgique*.
- Rapport conjoint de la Commission et du Conseil, Pensions viables et adéquates, septembre 2003, pp. 108-170.